

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.—

VIDEM, 1. - 15. JULIJA 1953.

Leto IV. — Štev. 68

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine

Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

Republika štiti s posebnimi predpisi jezikovne manjšine.

Člen 6 Ustave Italijanske Republike.

La Repubblica tutela con apposite norme le minoranze linguistiche.

Articolo 6 della Costituzione della Repubblica Italiana

Sovražniki Slovencev in Italije

Mislili smo, da so tista trikolorniška žarišča, ki so jih umetno ustvarili v Beneški Sloveniji po zadnji vojni zato, da bi preganjali zavedne Slovence, ugasnili. V resnici že več časa ni bilo opaziti, da bi oboroženi banditi krožili po naših vaseh in tudi zaplemba orožja od strani varnostnih organov nam je dajala upanje, da je v resnici tako. Pa smo se motili.

V zadnjem času smo namreč zvedeli, da so ljudje videli v nekaterih vaseh Zgornje Nadiške doline ne daleč od meje, posameznike ali skupine, ki so prenašali večje količine orožja in streliva iz enega skrivališča v drugo. To delo so opravljali ponoči in ljudje so videli med temi elementi iste teroriste, ki so še pred nekaj leti z orožjem v roki grozili vsem tistim, ki so se upali odkrito pokazati svojo zavednost in so zahtevali pravice za Slovence, ki bivajo v Italiji.

Ni prvič, da smo opozorili na dejanja te vrste. Večkrat smo že intervenirali pri pokrajinskih oblasteh in zahtevali od njih, da naj podvzamejo ukrepe, ki bi ustvarili svobodnejše ozračje v naši deželi. Vsakokrat so nam zagotovili, da oblasti ne bodo mirno gledale takih dejanj. Sedaj pa imamo zopet nov dokaz, da v Beneški Sloveniji še vedno obstojajo oborožene tolpe.

Zato pozivamo še enkrat oblasti, da naj podvzamejo potrebne korake in napravijo enkrat za vselej konec takemu položaju, ki bo lahko že jutri motil mirno življenje vsega našega prebivalstva. Vsem je namreč znano, da delajo trikolornisti po navodilih in pod vodstvom fašističnih struj, ki imajo namen ustvariti v obmejnem predelu napeto ozračje in s tem preprečiti, da bi prišla naša vlada v bližnji prihodnosti do pomiritev in sprazuma z našimi sosedi.

Oblastem ne bo težko ugotoviti kdo so tisti, ki vodijo trikolorniste, ker jih pozna že vse ljudstvo. Dovolj je, da te ljudi pokličejo na odgovornost pred zakonom in vsa ta vrsta prenapetežev ne bo mogla več škoditi.

Omenimo naj še drugo stran delovanja teh kriminalnih elementov. V Nadiški dolini so nekateri izživalci, ki jih je lahko identificirati in ki po krčmah, javnih lokalih, po ulicah in trgih pod pretezo nekakšne obrambe italijanstva Beneške Slovenije začnejo kar na lepem

pretepati in klojutati vse tiste, ki se upajo govoriti po slovensko. To delajo z določenim namenom, da bi ustvarili pri naših ljudeh nerazpoloženje, ali celo sovražstvo proti Italiji in tako dobili razlog, da bi potem proti tem ljudem nastopili s silo in iz tako nastalega položaja ustvarili svojo osebno korist.

Isti ljudje trdijo tudi, da smo mi tisti, ki ščuvamo k sovražstvu proti Italiji, dočim mi ne delamo drugega kot da zahtevamo naj se spoštuje naša narodna manjšina v okviru zakonov in republikanske ustave, kar smo že večkrat tudi javno izjavili.

Oblasti se morajo zavedati, da je obramba naših narodnih pravic v okviru obstoječih zakonov že sama po sebi manifestacija zvestobe državi v kateri živimo. Antitalijani so kvečjemu tisti, ki se temu protivijo in med temi so vsi tako imenovani branilci italijanstva Beneške Slovenije.

Ob tej priliki se obračamo tudi do furlanskih parlamentarcev in jih pozivamo naj se zavzamejo pri vladi za energične ukrepe proti takim elementom, ki ščuvajo na sovražstvo proti Slovincem. Zlasti velja naš poziv novoizvoljenemu senatorju Guglielmu Pellici iz Čedad, ki živi sredi našega ljudstva in je imel že večkrat priliko, da se je lahko osebno prepričal kaj hočemo mi in kaj si želi vse naše ljudstvo. Ker je bil senator izvoljen z glasovi našega ljudstva, smo mnenja, da je njegova dolžnost braniti obstoj, jezik in svobodo tega ljudstva.

Še o belih glasovnicah

Nacional-šovinistični dnevnik »Messaggero Veneto« nam v nekem polemичnem članku očita, da potvarjamo resnico, ko trdimo, da pripada tistih 1.825 belih glasovnic, ki so bile oddane pri zadnjih političnih volitvah v Beneški Sloveniji, slovenskim volivcem.

V resnici nismo imeli niti namena odgovoriti na te očitke časopisa, ki je znan vsem našim čitateljem kot tisto glasilo, ki je vedno potvarjalo resnico z ozirom na slovensko narodno manjšino v Italiji. Vendar pa nikakor ne moremo mimo nekega dejstva, ki bi ga »Messaggero Ve-

neto« rad prikri. Glasovi, ki so jih vse stranke nabrale v Beneški Sloveniji, so brez dvoma glasovi slovenskih volivcev, kakor so furlanski glasovi vsi tisti, ki so bili oddani za razne stranke v Furlaniji. Onih 1.825 belih glasovnic, in to bi moral vedeti tudi on. Fantoni, ki tokrat ni uspel, predstavljajo tisti del volivcev, ki se niso bali groženj in ki so hoteli na ta način protestirati proti vladi in njeni raznarodovalni politiki, zahtevajoč, da se ustvari tudi pri nas bolj svobodno ozračje, da se dovoli Furlaniji deželno avtonomijo in da se končno vendar enkrat izda zakon, ki naj bi zaščitil slovensko narodno manjšino v Italiji.

»Messaggero Veneto« pa bi hotel te bele glasovnice pripisati k nekemu splošnemu pojavu, ki naj bi se izvršil v vsej Italiji. S takimi argumenti se lahko prepriča samo velike nevedneže. Dejstvo je, da če bi vsi italijanski volivci odgovorili raznim strankam na enak način, kot je odgovorilo naše ljudstvo, bi bilo v vsej Italiji najmanj tri milijone belih ali neveljavnih glasovnic, ne pa 1.300.000, kot je to uradno objavil on. Seelba. Kdor tega ne verjame naj le kontrolira odstotke in lahko se bo sam prepričal, kdo je potvoril resnico.

Desettisoče belih ali neveljavnih glasovnic, ki so jih položili Furlani v volilne skrinjice imajo vsekakor tudi nekaj skupnega z nami. Tudi oni so hoteli v tej obliki protestirati ker še do sedaj Furlanija ni dobila deželne avtonomije. Mi se prav tako borimo za deželno avtonomijo in smo se vedno zanjo potegovali. Furlanija je vse preblizu Koroške, da bi ne videla kakšno korist prinaša deželna avtonomija. Zavednejši del furlanskega naroda zahteva, da naj dobi Furlanija samoupravo s posebnim statutom, kakor jo ima Koroška dežela. Na Koroškem se ne uganja takega šovinizma kot v Vidmu. Tam v večji meri spoštujejo pravice Slovencev in njihova deželna vla-

Vsem je znano kakšen je položaj poljedelstva v Beneški Sloveniji. Okrog naših vasic, ki so razkrojene po gorskih bregovih ali pa stisnjena na dnu doline, so zemljišča, ki se jih lahko obdelala samo z lopato, nekaj travnikov, katere kmetje gnojijo samo z domačim gnojem, ki ga pridobivajo v lastnem hlevu in ga morajo prenesti v nahrbtnih koših, kar velja tudi za njive. Tisti travniki pa, ki so od vasi bolj oddaljeni, niso deležni gnojenja. Ze stoletja jih samo izkoriščajo in tisto malo sena, kolikor ga še lahko dajo, morajo kmetje povečini prinesiti domov na hrbtu. Drugih kmečkih dohodkov naša dežela nima.

Kakšnim kulturam bi se lahko posvetilo poljedelstvo v naših krajih? Obdelovalne površine okrog vasi, ki so več ali manj obsežne, kar je odvisno od površinske valovitosti, so določene predvsem za pridelovanje koruze. Tako vidimo, da se kuruza vzpenja v višine, ki presegajo 800 m, kjer ne utegne, šestokrat niti dozoreti. Ta kuruza zahteva zase večji del tistega gnoja, ki ga ima na razpolago naš kmet, to je domačega hlevskega gnoja. Njive v neposredni bližini hiš so deloma posajene tudi s krompirjem. Pšenica pa se goji le v zelo omejenih količinah in ponekod je sploh ne poznajo.

Obisk Koče Popoviča, državnega tajnika za zunanje zadeve, je bil sporazumno med Avstrijo in Jugoslavijo preložen na letošnjo jesen. Kot so že pričali, je bil obisk najprej določen za 29. junij, pozneje pa zaradi bolezni K. Popoviča na 14. julij. Ker pa se mora K. Popović zdraviti doma, potem ko je zapustil bolnišnico, je bil obisk odložen na jesen.

Te dni bo prišla v Beograd francoska trgovinska delegacija, ki se bo udeležila jugoslovnsko - francoskih trgovinskih razgovorov, ki se bodo začeli 8. t. m. v Beogradu. Francosko delegacijo vodi Loet, svetnik v francoskem zunanjem ministrstvu, jugoslovnsko pa Ivan Barbarić iz gospodarskega oddelka v državnem tajništvu za zunanje zadeve.

Glede bodoče balkanske konference v Atenah, ugotavljajo jugoslovnski politični krogi, da to ne bo samo zunanja manifestacija zavezništva in sodelovanja treh držav, temveč da se pričakuje, da bodo storjeni novi koraki, ki bodo se bolj povečali sodelovanje in učinci anarskega sporazuma. Na konferenci bodo v prvi vrsti razpravljali o mednarodnem položaju zlasti v zvezi s sovjetsko zunanjo politiko na Balkanu in sprejeti bodo sklepe, da se bo naša skupna pot, ki bo onemogočila vsak morebitni poskus vnašanja razdora med balkanske države.

Kmetijstvo v naši deželi

Potrebna je primerna pomoč za gradnjo cest in poti, kar je predpogoj za podvig našega kmečkega gospodarstva

Tu se torej koncentrira vsa naravna rodovitnost našega kmetijstva. Oddaljeni travniki pa ne nudijo, kot smo že rekli, kot samo nekaj krme, ker jih nikoli ne gojijo.

Kako bi se dalo izboljšati ta položaj? Po eni strani bi bilo potrebno zvišati količino gnoja in s tem povečati njegovo učinkovitost. To bi se dalo doseči s povečanjem števila goveje živine in z izboljšanjem ter modernizacijo gnojišč, kjer bi se gnoj boljše ohranil. Če bi domačemu hlevskemu gnoju pri gnojenju prideljali še umetna gnojila, ki jih pri nas zelo malo uporabljajo in jih ponekod sploh ne poznajo, bi brez dvoma imeli dovolj gnoja tudi za pogojitev tistih travnikov, iz katerih sedaj kmetje ne dobivajo niti toliko denarja, da bi plačali z njim davke.

Več poljskih poti

Glavni problem pa, ki ga je treba rešiti, če hočemo povečati rentabilnost tistih predelov iz katerih pridobivamo samo krmo, je problem poljskih poti, s katerimi je treba povezati tudi oddaljenejša travnike z vasmí. Pri nas je vse premalo vzhajajočih poti, manjkajo celo dovolj široke kравje steze, kjer bi lahko s tvor-

no živino nadomestili vozove. Skratka, manjka vsaka cestna povezava med poljem in vasjo. To je eden glavnih vzrokov, da se naše polje ne more izkoristiti v tisti meri, kot to delajo drugod. Res je, da imamo tudi žičnice. Toda te v nobenem primeru ne morejo nadomestiti vzhajajočih poti ali tovorne živine, ker se po njih lahko spušča tovore samo v dolino, ni jih pa moči spravljati navzgor. Zato lahko služijo samo za spravljanje sena in drv, ne pa za prevoz gnoja na travnike. Brez povezave s poljskimi potmi med vasmí in poljem, bo pri nas nemogoče doseči boljše poljedelske pogoje, ker so take poti predpogoj za osnovni napredek kmetijstva.

Vlada je izdala lansko leto poseben zakon za pomoč gorskim krajem, ki je stopil v veljavo 16. decembra 1952 z objavo v Uradnem listu. Brez dvoma je ta odlok važen, ker pomeni korak naprej za pomoč gorskemu prebivalstvu na splošno, zlasti pa našemu ljudstvu. Toda ta zakon ne bo prinesel našim ljudem nobene koristi, če jim državni organi ne bodo direktno preočili koristi, ki jih lahko imajo od njega. Mi z naše strani smo pripravljeni sodelovati v tem pravcu, ker smo prepričani, da se lahko samo s pametnim sodelovanjem vseh doseže povečanje gospodarske proizvodnje v naši deželi. Brez take povzdige kmetijstva bo domače prebivalstvo še naprej zapuščalo svoje rojstne vasi na veliko škodo skupnosti in državnega gospodarstva na splošno.

Zakon za pomoč gorskim krajem predvideva denarno pomoč za premostitev krize gorskega gospodarstva. V ta namen bi bilo treba najprej ustvariti gostoto mreže poljskih poti med našimi vasmí, kar bi dalo prvi razmah našemu kmetijstvu. Ker pa država pomaga zasebnikom v gorskih krajih tudi pri nakupu plemenške živine, bi bilo dobro, če bi takoj v začetku povezali ti dve obliki pospeševanja našega gospodarstva in v par letih bi se že pokazale koristi. Vsekakor poudarjamo še enkrat, da brez gradnje takih poti ne bo mogoče doseči konkretnih rezultatov, ker je logično da, dokler bodo naši ljudje prisiljeni prenašati svoje tovore na hrbtu, se ne bo mogla razviti živinoreja in bodo ljudje še nadalje prisiljeni zapuščati svojo zemljo, ker v sedanjem položaju tudi tiste družine, ki imajo dovolj zemlje, ne morejo pridelati tega, kar jim je potrebno za življenje. Končno pa omenjeni zakon predvideva tudi pomoč države pri gradnji poljskih poti.

Pogozdovanje in turizem

Te ukrepe je treba potem podpreti še z lokalnimi iniciativami za pogozditev tistih predelov, ki ne dajejo možnosti drugačnega pridelka. Prav tako je potrebno s primernimi ukrepi poživeti turizem. V ta namen je treba izboljšati stanovanjske hiše po naših vaseh, kjer bi lahko sprejeli letoviškarje. Z razvojem turistične zavesti med našim prebivalstvom, bi lahko dosegli tista izboljšanja, ki bi privabila med nas številne izletnike iz mest, ki si želijo prebiti nekaj tednov na svežem zraku v naših gorah.

Vse navedene oblike pomoči pa morajo biti dejanske in treba je začeti takoj, če hočemo da bo zakon o gorskih krajih prinesel čimveč koristi tistim, katerim je namenjen.

Več pomoči proti koloradskemu hrošču

Vasi, ki spadajo pod občino Grmek so skoraj vse v hribu. Tu je glavni pridelek krompir. To prebivalstvo se največ preživlja s krompirjem in če je zanj dobra letina jim ostaja, da ga prodajajo in s tistim denarjem plačajo davke in si nakupijo bolj potrebne stvari.

Letos kaže letina zelo slaba. Deževalo je celo pomlad in to je za krompir prišlo celo slabe posledice, ki ni mogel zrasti do prave višine. V polovici meseca maja, ga je slana tam spravila, ki kakor se je takrat zdelo, da se ne bo mogel več poravnati. Za slano je prišla grozovitna toča, ki je v nekaterih vaseh krompir z drugimi pridelki vred popolnoma vničila. Sedaj pa se je pojavil na naših njivah največji krompirjev škodljivec, koloradski hrošč. Ta marčes se je prikazal pri nas že lansko leto ampak ne v taki množici. Kmetje jih pobirajo s steklenicami po krompiriščih, toda za pokončevanje tega krompirjevega škodljivca je treba drugačna in bolj ostra borba. Za vničevanje te golazni je treba strup DDT raztopljen v vodi. Kadar je strup ves raztopljen se mora poškropiti po krompir-

šču kjer je največ krompirjevih škodljivcev. Seveda ta strup je drag in naši kmetje ne morejo do njega, ker nimajo denarja. Potrebno bi bilo, da bi poljedelsko nadzorništvo iz Vidma poslalo našim kmetom za to potrebne strupe brezplačno. Drugače pridejo naši kmetje letos tudi ob tisti glavni pridelek s katerim se preživljajo. Do sedaj pa se niso gospodje od poljedelskega nadzorništva v Vidmu nič pobrigali, da bi prišli na pomoč našim kmetom v tem resnem stanju in verjetno tudi se ne bodo brigali, ker jih lepo poznamo že od več izkušenj. Zlostna usoda je zadelala naše kmete. Med našim vernim in revnim prebivalstvom se slišijo že govornice, da je Bog poslal nad nje Božje šibe, kot na Egipčane, ki jih je poslal, kadar kralj Feraon ni hotel izpustiti Izraelcev v objubljeno deželo.

Kmetje pravijo takole: »Deževalo je celo pomlad, kar je zelo škodovalo našemu poljedelstvu. Prišla je grozovitna slana. Za njo je prišla večkrat toča in nazadnje pa še koloradski hrošč, ki grozi, da bo vničil krompir kolikor ga niso že prejšnje »Božje šibe«. Izidor Predan

TAJPANA

S TREBUHOM ZA KRUKOM

U zadnjih 15 dni te šlo taz našega kumuna 23 djeloucu po svjetu na djelo. Od tje te šlo 7 tu Svico, 12 tu Francijo an 4 tu Belgijo. Venčpart so djelouci, ki tu jesen no če se uarniti ta hiši. Usjem ve auguramo dosti sreče!

VISKORŠA — Pred kratkim so ložli oré telefon še tu naši vasi. Kabina od telefona na je ložena tu oštariji »par Staku« an na funkcjoná od 8 do 21 ure. Še tale to je na štampenja indavant za progres naših vasi. Organizatorjem tega djela naj gre naša zahuala u imenu usjeh judi.

BREZJE — Pretekli tje dan ne se prepetila tu hljevu na velika nesreča naše-mu vaščanu Zussinu Gildu (Zatlanac). Ko so usi hišni bli po polju na djele e bla ho fuotrou mladi sin, ki e reštu ta domah. Mladeníc ka e daju piti kravam, kudoč dati ta med beveron zdrobljene kosti e se zmotou an notre luožou DDT, ki to se okou krampirja klada za uničiti dorifero (koloradski hrošč). Sevjeda, ki kad so krave tuo popile, ki to je dan močan velenj, so potem poginile an zatuo so je muorli use odrjeti. Takoviš so zgubili useh pet krav, ki so mjeli tu hljeve.

Blaho za to famejo te ba unika risorse za živjenje an usak o se more propricati kakšen velik udarec te ba ta nesreča za Zatlance. Ljepo to bi tje beti bal ve seusi spravili an zbrali no mar pomuoč za lošti spet na noge hljevu prizadete famje.

PROSNID — Pretekli tje dan je biu u naši vasi Prokruator od Republike dr. Franc. za neke ačertamente narditi glade usmartitve u času pertizanske vojske nekega italijanskega oficirja iz Benetk. Za to usmartiteu tožijo nekatjere može iz naše vasi, ki sedež se nahajajo po svjetu.

DEBELEZ — Smo čuli pravič, ki so začeli se mješati autoritadi za narditi no škuolo novo še tu naši vasi. Judje so zlo kontenti, ki to se začni kočno to djele, zatuo, ki otroci naše vasi pozimi no majó maso škumudo za hoditi se učit tu Karnahro ali tu Viskoroš, ki so oddaljeni škuazež no uro hodá.

GORJANI

BREG — Zdi to se, ki to ne bo pasalo dosti timpa, ki naša vas na če beti priključen bardskemu kumunu. Autoritat provincjal ne dala dispozicijoni našemu kumunu, zak on to rječ natanko proučē an dej njegá rišpuošto. Zvjedali smo še, ki naši judje no če beti usi uprašani ali ro če ali no nejčejo teti pod Barde, ker to e može, ki no bi tje rajši stati itako ki smo. Ma verča part naših judi na e za priključiteu h bardskemu kumunu an zatuo to e šperanča, ki tu dan bot za simpri finišen te spor med našo vasjo an Gorjani.

Z drugim krajem so še judje iz Filipana, ki no se rješajo za teti pod Cento, ki u resnici to e te njih centro ekonomik. Ma za tole vas apogiatu u je naš kumun močno kuintri, ker zgubiti Filipan tu pride rejci razputiti kumun od Gorjani, ker u če beti maso mau za daržati oré oficlje.

PODBONESEC

GORENJI MARSIN — Puno strah muorejo prestat naši ljudje, ki pasejo živino na planiri, pod varhom Matajura u telem poljetnem času. Usaki dan le hu-de ure, strašno garmenje an strelé, de tam gor bit se zdi, de clovek je tu pakliu. Takuo u nedejo 28. junija, popudne je bla velika huda ura an strašno garmenje. Strelé za streló so pokale tje po tieh ku u času vojské tam kjer so padale kugle od granat. Adna strela je švignila tud skuoze hljevu an katjerem Anton Batištič (Uogrince) je imeu 8 krau. Za srečo samuo dvje krave so ble zadje an so ostale martve: tiste dve, ki so ležale, čeglih u usaki koncu po adná. Ostalih 6 krau, ki so stale na nogah, jim se nje nič huđega zgodilo.

Toni Uogrinac se je takrat znajdu gor na seniku an se je zlo prestrašu, pa na srečo se mu nje nič zgodilo.

Ze stari ljudje so nimar pravil, de Matajuri je posebna kalamita za strelé. Kadar je huda ura se vidajo tam po kamanju an okuole garmičou iskre za iskrami. An zatuo je trjeba bit nimar previdno kadar se clovek tam gor znajde, sa so naši ta stari učil nimar, de kadar garmi na Matajuru, če bit vrječ proč

IZ NAŠIH VASI

REZIJA

Planinski praznik pri nas

Preteklo nedeljo, dne 5. tega meseca, smo imeli pri nas veliko slovesnost. Pokrajinske oblasti s sodelovanjem naše občine so izbrali našo dolino za proslavitev planinskega praznika, ki se je vršil ta dan. Slovesnosti je prisostvovalo poleg oblasti izredno mnogo ljudi iz mnogih krajev videmske pokrajine in od drugod. Ob osmi uri zjutraj je naš župan sprejel v Ravenci, kjer je sedež občine, povabljenе viscke goste, na kar je bila blagoslovitev planinske kapelice na prelazu Sagata. Nato je bila proslava izvršenih del, ki so jih napravili na podlagi zakona za izboljšanje gorskih krajev. Ogle dali so si tudi centre za pogozdovanje. Popoldne so se zbrali v Ravenci povabljeni župani iz gorskih krajev in naposled

je sledil planinski folklorni program, kjer so sodelovale folklorne skupine iz Furlanije in domača folklorna skupina. Vsa dolina, posebno pa glavna cesta, ki vodi v Ravenco in pot, ki vodi do kapelice, so bile lepo okrašene z zelenjem, cvetjem in slivoloki. Tujci, ki so proti večeru odhajali, so bili zelo zadovoljni z dobro uspehim praznikom in so obljubili, da se še povrnejo med nas, da bomo še kdaj zaplesali našo znano »Rezjankoo«, ki jim je prav posebno ugajala.

GRADNJA NOVE LJUDSKE HIŠE

Ni dolgo od tega ko smo pisali, da se lo vršila dražba za gradnjo nove ljudske hiše. Ker pa dražba ni uspela, je občina dala s privatno pogodbo prevzeti čela podjetju Lendaro Peter iz Njvice. Ljudska hiša bo zgrajena v kraju Lipovac in bo imela dve stanovanji. Vsako stanovanje bo imelo 4 sobe, kuhinjo, klet in pritlikline. Celotni stroški za gradnjo te stavbe bodo znašali okrog 7 milijonov lir.

Za to stanovanjsko hišo je veliko zanimanje in povpraševanje kdo bo tako srečen, da bo dobil novo in udobno stanovanje. Prosilcev je mnogo, stanovanj sta pa samo dve. Upamo, da bo prišle v roke res potrebnim družinam. Ker je pri nas velika stiska za stanovanja, bi bilo prav, da bi zgradili več takih hiš.

BRDO

Naša miništracjon naj posnema od nadiških komunou

Tej ki to e usjem znano, tu Nadiški dolini no so mjeli kumunji velike benefiche od governa tu tjeleh zadnjih pet ljet. Tače so po vaseh nardili take velike djela an špendali tikaj soule za kumune pomati, ki mi ve jin niti ne gnivamo. Use tuo e governo naredu zatuo, ki Nadižouci ne žive par kunfinu an zatuo, ki no čekarajo po slovejsko. Tersko dolino pa so popouoma zapustili an djeu njeso maj se nančej gnivali za implatati. E pur smo še mi judje, ki ve živemo par kunfinu an ki ve čekaramo dan jezik, ki o nje deleč od jezika, ki no ga čekarajo tu Nadiški dolini. Ma to nje kuj tuo: Terska dolina na e močno buj boštica kuj Nadiška dolina. Kle mamó kuj kamanje, medtjem, ki tu Nadiški dolini to e zemja dobra an no pardjelajo usegá.

Kuo to e temu krivo? Smo mi sami, ki ve ne znamo se storti indavant. Bal ve še mi začeli nu mar se mješati tej ki no se mješajo Nadižouci to bi ne bo itako. Predusem na bi muorla naša miništracjon kumunai se interesati an na bi muorla autoritadam povjedati, ki od naših judi an judi Nadiške doline to nje majedne difarencije. Če so Slovenji Nadižouci, smo Slovenji še mi, an naše bizunje so močno buj velike kuj tače.

Zatuo naj se naši judje zbudita an teje, ki no majó kumun tu rokáh no se njemajo bati povjedati resnico autoritadam, ki smo še mi judje, ki ve pravimo kruh kruhu. To má braniti naš interes s tjem, ki autoritat na sponej, ki mi smo dan popóu družega jezika an ki zatuo ve mamó drit njeti dan tratament ljeuší kuj te, ki so nam dajali fin donás.

Anjelé njesimo već tu timpah kar so kuažovali te čarni snoparji. To je na leč, ki na nas brani an ta to e konstitucion od republike. Ta na konstitucion od republike to e pišeno, ki citadniji taljani, ki no čekarajo druge jezike no majó drit beti prevelegiani. Med citadine taljane, ki no čekarajo druge jezike ve spadamo še mi. Tuole no majó se lošti tu lavo usi naši judje an predusem naši miništratorji. Svojege jezika njemamo se vergonjati, ma ve muoremo ga braniti zak branoč jezic ve branimo naš obstoj.

TER — Po dougi an hudí boli ne umrli naša vaščanka Bobbera Leticija, stara 67 ljet. Naj ji bo lahná domača zemja!

NEME

VIZONT — Vizončiji mamó se daržati tardo zatuo, ki smo! Končno so se začeli interesuoti tu Njemah še za nas. Konišjon kumunai ne deliberala, ki to má pokomodati našo cjesto.

SV. LENART SLOVENOV

Hlaščanji prašajo, de se jim popravi cjesto

U naši vasi živi kakih 50 družin. Usi se pomagamo za živjet s mičkarnim pardjelkom, ki nam ga nudi naša siromašna zemlja. Muoramo rejč siromašna, zak par nas, takuo kot posjerode u Benečiji, je nje družine, de bi lahkó preživjela cjelo lje to s parojelki, ki jih daje zemlja. Usi muorajo pošjat kajšnega od družine po svjete, de bi zaslužiu kaj sudu an s tistim, ki se domá pardjela, se ulječē naprej.

Par ras pardjelamo usegá po no malo, a narbutj se pomagamo na sadju, če je dobra ljetina, ker ga prodamo an s palankami, ki potegnemo kupimo domače potrebinje. Sevjeda tud ta bi zlo vič pomagu, če bi naša cjesto bila u buojsim stanu. Targouci, ki hodijo h nam sadje kupuvat, pridejo ankrat, potlé se ne varnejo vič, ker naša cjesto je ku potók. Takuo nam ne ostane ku se obarnit na čedadski targ za prodaj naše sadje, kjer ankrat, ki ga tam parnesemo, targouci nam ga plačajo tuo kar čejo.

Zatuo uprašamo kumunu naj hitro poskarbi za postrojiti našo cjesto, ker od tiste najvič dipendi naš usakdanji kruh. Za tisto djele narditi mislemo, de ne bo težkuo, saj sadá daje governo posojila usjem kamunam, ki imajo potrebo. Sevjeda, se je trjeba interesat, ker provincjalne oblasti ne boju nas za jopič vlačite kadar gre za nam dat kajšno pomuoč, ampak je trjeba, de jih za jopič ulečejo naše kamunske oblasti, drugače ne bomo ankul imjeli nič.

OSNJE — Dne 25. junija se je družini Zanuta Gina rodila čičica. Kar so jo na karst nesli so ji dali ime Ivanka. Materi an novorojenki želimo puno zdravja.

SV. PETER SLOVENOV

PROTISLOVENSKI STRUP TJEDNIKA »VITA CATTOLICA«

Katoliški tje dnik »Vita Cattolica«, ki lžbaja u Vidme, je u svojem zadnjim rumarju napisou en artikul pod naslovom »aspirazioni sociali« (socialne želje) u katjerem je še ankrat pokazu suoje strupeno protislovensko sovraštvo, označujoč nas za »lupi rapaci al quali placiano le acque torbide« (roparski volkovi katjerim se dopadejo motne vode).

U resnici se »lupi rapaci« okuol »Vite Cattolica«, ker ta tednik, kakor vidimo, odobrava raznarodovalno politiko, ki jo vrši vlada pruoč našem ljudstvu. Zakaj ne bi rajši pisu list tje dnik o socialnih problemih, o autoromiji an naj bi posvettiu stran »Dal Lussari a Castelmonte« Furlanom, ki jih je 50 krat več kot pa ljudi, ki živije u Beneški Sloveniji. »Lupi rapaci« (roparski volkovi), naj se zavjeda »Vita Cattolica«, so tisti, ki prepovedujejo govoriti našim otrokom u šuoli suoj materin jezik an ki jim za usako slovensko besjedo storijo plačat multo. U tisto varstvo zverin spadajo tud tisti, ki čejo s sistemí, ki so use prej kot demokratični, raznarodit an mali narod kakor je naš, uporabljajoč ilegalna sredstva za dosego svojih ramjerou.

SREDNJE

GORENJI TARBIIJ — Pred dnevi je naša vaščanka Virginija Jurman (Suostarjova) rodila adnó ljepe čičice. Mišlemo, de tale novica bo zlo razveselila očeta Antona Tomazetiča, ki sadá djela u Belgiji, kot stotine an stotine drugih naših ljudi. Staršem naše častitke, novorojeni čičici pa želimo puno zdravja an sreče u cjelim njenim življenju.

FOJDA

HUĐO NEURJE NARDILO DOSTI ŠKODE

Pretekli petek popoudne je bla par naša strašna huda ura. Dež je močno liu an spadala je zlo debela touča, de najbuj te stari ljudje ne puomnijo, de bi vidli kedaj kaj takega. Voda Grivó an njegoví pritoki so prestopili breguove na vič kraja an poplavili traunike an njive. Cjesta, ki peje iz Fojde u Cenebolo je za kakih 15 kilometrov razrulo, ker jo je preplavila voda iz kanalov an studenceu. Utargou se je še dan velik plaz, ki je zasu cjesto, ki vodi u Cenebolo.

Ker je biu ves trafik ustavljen je šindik iz Fojde uzeu na djelo prece nekeg djelouceu, de so očistili an popravili cjesto.

Škoda, ki jo je nardilo neurje je zlo velika. Samo na cjesti, pravijo, de je za več milijonou lir škode. Ljetošnji par djelki so skoraj usi uničeni, posebno pa tam, kjer je voda Grivó prestopila breguove.

Na lice mjesta je paršú inženir Sclabi od provincjalnega tehničnega oficijha (Genio Civile), de je ugotoviu kako veliko škodo so tarpjeli zavoj neurja naše vasi. Troštamo se, de buodo autoritadi parpoznale našo nesrečo an nam paršile na pomuoč.

Dne 27. junija naša vaščanka Culinio Nella ne rodila dnegá ljepega sinčica, ki par karstu so mu ložli ime Jožef. Materi an novorojenocu ve auguramo puno zdravja.

NJVICA — To e dan mjesec, ki naš telefon u slabo funkcjoná. Dan bót u je zlomljen, te drugi u je zvuj teá, ki nu a komoduajo ustavljen an itako te pridje, ki no pasajo dua tri dni, prej ki ve muoremo se z njim sarvijati. Potem to pa se spet polomi. Zatuo ve uprašamo našim autoritadan njih interesament par dispozicijoni od telefonou tu Vidme.

ZAVARH — Prihodnjo nedejo nu čepri tu našo vas dosti judi taz Trsta so se ogledati naše jame. Zatuo naj naši judje ljepe akolžita forešte an jim poručita uso pomuoč za je poučiti kje nu se obrenčejo jame.

MUZAC — Ce to bo šlo še takole indavant naša vas na če tu malo timpa restati prazna. Tu četjeri ljeta so zapustili suo hišo škuazi pou muščane an usaki dan u je tikeri, ki u jo nasmuđi dou po svjetu. Tele so reči, ki bi no ne muorete pasati inoservane tu našim kumunu, zak če na e na vas, ki na má bizunjo pomuoč tu našim kumune, ta parva u je Muzac.

TORJAN

NEURJE ODNESLO OTROKA

Pretekli tje dan, kar je divjalo huđo neurje po usej naši okuolici, se je zgodilo u našim kamune velika nesreča. Pri ob tisti hudi uri so bli na polju trije otroci iz Torjana, sinovi Prima Kauzeri an so gledali z varnega kraja, ker je močno liu dež. Zatekli so se pod dan moštič nad katjerim gre cjesto, ki vodi u Cedada u Fojdo. Use naekrat je voda Grivó narastla, prestopila breg an z usio silo potegnila za sabo petljetno sestricu Lucijo. Ostala dva brata sta se rešila na suho an sta na uso moč začela klicati na pomuoč. U kratkim času so hitro paršili ljudje an začeli iskat otroka, de bi ga rešil smarti. Ker čičice njeso močji ušafat so poklical na pomuoč poteljice iz Vidma an domače karabinerje. Iskali so jo u petek do pounoči an drugó dan a je njeso ušafali. Starši so zlo dišperani, ker vjedo, de je mala Lucija sigurno ušafala smart u vodi.

O NAŠI UMETNOSTI Mežnar Miha an jutranja strašila

Najbrž sta tu imela večji vpliv karnijska »Tulmeška šola« in pa tirolsko kiparstvo. Odmev zadnjega najdemo v dolini Idrije, za korak čez mejo Beneške Slovenije, v kipih na Golem Brdu pri Mirniku in v krilnem oltarju iz časa okoli leta 1520. v cerkvi v Britofu nad Idrijo.

Najbrž sta tu imela večji vpliv karnijska »Tulmeška šola« in pa tirolsko kiparstvo. Odmev zadnjega najdemo v dolini Idrije, za korak čez mejo Beneške Slovenije, v kipih na Golem Brdu pri Mirniku in v krilnem oltarju iz časa okoli leta 1520. v cerkvi v Britofu nad Idrijo.

Tudi o slikarstvu Beneške Slovenije smo zelo slabo poučeni. V drugi polovici 14. in v začetku 15. stoletja so delovali na Kranjskem in Koroškem in celo na Štajerskem slikarji, ki jih je umetnostna zgodovina krstila za »furlanske mojstre«. Toda v pravi Furlaniji jim ne najdemo sorodnih del, tako da je zelo verjetna misel, da so bili ti slikarji doma prav iz Beneške Slovenije. Na Kranjskem in Koroškem se pojavijo prav tedaj, ko se je pod konec prve polovice 14. stoletja, zlasti pa leta 1377., v času patriarha Markvarda, zelo uveljavila tako imenovana »slovenska cesta«, ki je vodila iz Cedad po Nadiški dolini na Kobarid, Tolmin in Škofjo Loko ter iz Kobarida čez Bovec in Predil na Beljak. To misel bi potrjevalo tudi dejstvo, da se dela teh mojstrov pojavijo najprej v okolici Škofje Loke. — Marsikako rešitev problemov slovenske starejše umetnosti nam bo torej lahko nudilo prav proučevanje umetnosti Beneške Slovenije. Ali je morda le slučajno nastal eden najvažnejših spomenikov slovenskega gotskega slikarstva prav nad mejo Beneške Slovenije — freske na Gluhem Vrhovlju nad Kožbano iz konca 15. stoletja? In kako naj si razložimo freske pri Sv. Kancijanu v Britofu nad Idrijo iz začetka 16. stoletja, če ne v zvezi z Beneško Slovenijo?

Toda ta nam svojih starih slikarjev še ni razkrila. Morda čakajo še pod novejšim ometom ali pod beležem, da jih do brotna roka spet prikljče na dan? Freske pri sv. Antonu nad Pušjo veso in skromni ostanki slikarjev pri Sv. Gervaziju pri Nemah so že onkraj naše narodnostne meje. Pač pa nam oporoka leta 1531. umrlega šentpeterskega vikarja Klemenca Bernarda Naistohta, po rodu Škofje-ločana, med pričami omenja slikarja Jerneja iz Loke (»Bartholomaeus pictor de Loch«), ki je bil eden najplodnejših slikarjev druge četrtine 16. stoletja ter je poslikal mnogo cerkva na Gorenjskem, zlasti okoli Škofje Loke, deloval pa je tudi v Soški dolini (Volarji pri Tolminu, Sv. Danijel v Volčah, Krestenica in Koprivišče pri Kanalu, Bovec). Prijateljstvo z vikarjem Naistohtom ga je najbrž pripeljalo čez Kobarid v Nadiško dolino, čeprav njegovih del doslej tod še nismo odkrili. Tako nam je prav ob koncu srednjega veka ponovno po virih izpričano umetnostno sodelovanje med tedanjimi beneškimi Slovenci in avstrijskimi Slo-

venci na Gorenjskem. Mikavno je, da se leta 1479. omenja kot načelnik slovenske bratovščine sv. Hieronima v Vidmu spet nek Ločan — mojster Jakob, čigar poklica pa, žal, ne poznamo.

Toda zakaj je srednjeveška umetnost Beneške Slovenije še prav posebno pomembna?

Zrasla je v geografskem prostoru, kjer se svojstveno družita sever in jug, Alpe in Mediteran ter ob važni prometni žili, ki veže Furlanijo po Nadiški dolini s Koroško in Kranjsko. Omenili smo že, kako se v cerkveni umetnosti spajajo alpski elementi z italjskimi, pa tudi v kmečki hiši lahko opazujemo, kako prodira od Furlanije navzgor tipična sredozemska hiša, zidana iz kamna in krita z cpečnimi korci, od severne strani pa deluje vpliv alpske hiše, ki ji je les glavno gradivo, tako da nastane v gornji Soški dolini in v okolici Kobarida posebna mešanica obeh sestavin, ki se javlja v kameniti hiši z leseno streho iz skodelj ter z lesenimi hodniki. V Reziji pa je še le v novejšem času streha iz korcev izpodrinila starejše slamnate strehe.

Pa tudi zgodovinsko dogajanje je odločalo po svoje v umetnosti Beneške Slovenije. Langobardski utrbeni pas, ki je potekal od Pušje vesi čez Humin, Ratenj, Neme, Cedad, Ippis, Krmin in Faro pri Gradiški do Stivana pri Devinu, je zavrl v 6. stoletju prodiranje slovenskega naselitvenega toka v severnoitalško ravnino ter omejil naselitev Slovencev na predalpsko hribovje. Borbeno razmerje med novimi mejaši je ustvarilo ob robu ravnine kulturno pregrado, ki se je še utrdila, ko so zavladali nad Beneško Slovenijo oglejski patriarhi nemškega rodu. Nemški fevdalci so v obrambo pred napadi od juga sezidali na višinah nad Furlansko ravnino vrsto utrjenih gradov, od katerih mnogi še danes značilno poudarjajo pokrajinsko lice južnega obrobja Beneške Slovenije. Od Ibane in Stare gore jih lahko sledimo prav do skrajne zahodne meje: Karkoški grad pri Ažli,

MOTIV IZ VIL PRI FOJDI

Ursberg na Volovljeku, Kukanj, Partičtajn, Stari dvor, Zavornjem, Čeuta, Pramperg in tako dalje. Slovenska dežela je za tem utrjenim pasom nujno živela bolj od severnih kot pa od južnih kulturnih pobud.

Prepire med furlanskimi fevdalci pa so spretno izrabljale Benetke na škodo svojega tekmeča — oglejskega patriarha. Okoli leta 1420. so si podvrgle že vso nekdanjo patriarhovino in z njo tudi beneške Slovence, ki so postali poslej zvesta, severna straža Beneške republike proti Nemčiji. Toda čeprav je politično južna meja prenehala, je kulturno vendar še vztrajala. Skupno z novo beneško mejo na severu je zajela ozemlje Beneške Slovenije kakor v obroč. Njeni prebivalci so bili nekako prepuščeni sami sebi, kar je ustvarjalo gotovo posebne pogoje tudi na tamošnje nadaljno umetnostno življenje. To je zašlo v nekaj okosteneli konservativizem starih vzorov. Svet južne umetnostne kulture je bil gorskim prebivalcem notranje tuji, zato pa so stoletja vztrajali pri severno ugašenem umetnostnem izročilu srednjega veka, prav tako je tudi folklorno ohranila Beneška Slovenija do zadnjih dni še mnogo prastarih izročil od narodne in cerkvene srednjeveške pesmi do staroslovenskih pravnih ureditev.

(Konec prihodnjic.)

Dve ljudski popevki

(pojejo jih sedaj na senožetih, ko sušijo seno)

Te nečem, te nečem

Te nečem, te nečem,
si buoščič za me;
še puž ima hišo
an ti si brez nje.

Kar hišo zazidaš
an plačaš dugo,
le priđi brezkarbno
le priđi pome!

»Kar hišo zazidam
an plačam dugo:
ne boš vič za mè!«

Kako se kosa klepa

Kakuo se kosa klepa?
Kakuo se trava sječa?
Jest pa le počasu
korajžan jo kosim.

Kosica je arjava,
travnica nje ta prava,
kosica je jeklena,
pa dikla je strupena.

Osunjak mi je póknu,
de bi se skor ne joku!
Botačič se je potaču...
Bom kupiu pet kolāču!

Stari mežnar Podrjeka Miha je bil vaju zvonit jutarnico zlo zguoda, kar je bila še tamá. Tuo je bilo useč ljudem vse doline, posebno pa gospodinjam, ki takuo so vjedle kadá je biu cajt ustet za iti krave must an tistim, ki so imjel za nest sadje na targ u Cedad.

Imeu je navado, de potlé, ki je odzvoniu, je posedeu na zidiču, za cjerkvjo do tuod, ki se je začeu djelat dan an molū za te renke, ki so bli podkopani u spuodaj stoječim britofju (pokopališču). U svojih molitvah ni anul pozabu na renkega Marina Lahovega, s katjerim sta u svoji mladosti vickrat prehodila use harvaške, uogarske an pemske dažele kadar sta od vasi do vasi, od hiše do hiše, prodajala platno an drugo blaguo an takuo zaslužila tarkaj denarja, de sta oba moglá zazidat hišo an kupit tisto premoženjace na katjerim sta moglá naprej živjet brez skarbi. Bla sta ku brata; dan drugemu sta se pomagala, skupe ze trudila, skupe tarpjela an skupe služila.

REZIJA: Rezijani plešejo svoj tradicionalni ples

takuo de kadar Marin je umrú, Miha Podrjeka je biu buj žalostan ku Marinovi sinuovi. Za nobednim marličem nje takuo dugo zvoniu po duši, za nobednim nje takuo goreče molū.

Nje nobedno jutro zmanku Očenaš tud za renkega Perina Dolinarjevega, s katjerim sta bla tri ljeta skupe par sudadih. Ga nje mogú pozabit, ker renik Perin nje anul parju od hiše denarja al blagá brez ga razdelit s svojim vaščanom, takuo je biu dobrega sarcá. Pa tuá ta domá sta bla rada skupe; posebno ob nedejaj sta si rada plačovala adán drugemu bučo vina u znamunje parjateljstva an skupe pjela ljepe slovenske pjesmice. Zgodilo se je, de nekšno jutro, ka je Miha sedeu ku ponavad na tistem zidiču an molú za renke parjateljce, je začú nekšno čudno šumenje an stokanje na britofju. Napue je ušesa, de bi ljučš čú, se spregnu an gledu tje po grobiščih za vidat kaj se godi. Nje vidu nič posebnege, ker je bla še tamá, je pa dobro čú nekšno čudno stokanje, kakor bi joku

človek. Zamrščalo mu je po usem životu an je biu prepričan, de čuje stokanje an jokanje tih renkih. Ves prestrašen leti gor u jaruž, pokliče gaspuoda nunca an tresoč se od strahu mu povje de dol na britofe se čuje stokanje tih renkih. Gaspuod nunac se mu je posmejau an se je začeu norcá djelat z njim, de se mu mješa u možganih. Miha pa je naprej tardiu, prepričan de dol na brituje resnično straši an silu gaspuoda nunca, de naj gre z njim gledat al nje rjes kar mu pravi. Nazadnje gaspuod, čeglih nje biu prepričan, se je udau an šu za Mihom dol na britof, de bi se smejau svojemu mežnarju, ki na stare dni je začeu bit strašljivac.

Kadar sta paršla do urat britofa sta se ustavla an poslušala. Resnično sta čula obadva stokanje an jokanje. Takrat tud gaspuodu je zmanjkala besjeda an život mu je zmračú od strahu. Sam nje vjedu kaj naj bi stuoru, al uteč damu al iti naprej u britof. Kar mu se je po-

varnilo malo kuraše sta z mežnarjem zmočila en Očenaš za tisto dušo, ki je jokala, se parjela za rokó adán drugega an počas šla naprej prout tistim kraju od kuoder se je čulo stokanje. Kadar sta bla že blizu an sta zagledala u temi kakor adno sjenco od človeka, ki kleči, gaspuod se je žegnau an je jau na glas: »u imenu božjem, ti duša, ki torpiš an jčeš, poviedi kakuo bi ti mogli pomagát iz tarpjenja!« An kadar ta duša, ki je klečala pru na grobišču renke Lize Lisjakove, je začula človeški glas, je usa prestrašena skočila na noge. Mežnar an gaspuod njesta vidla pred sabo več duše renke Lize, ampá nje živega možu Jakoba, ki je biu sljep že deset ljet an je biu paršú molit za njega renko Lizo, katjere nje mogu pozabit. An sljepi Jakob, kadar koplau ga je uprašu, de zaki je paršú na britof molit u temi, mu je odgovoriu: »Za mè, gaspuod nunac, je tamá tud opudan, kadar narbuž sveti sonce an zatuo za mè prit molit u ponoči al opudan je useglih.«

IVAN TRINKO:

NAŠI PAGLAVCI

ČRTICE IN SLIKE IZ BENEŠKE SLO VENIJE

Povojna črtica

Vsi na okoli so molčali. Pepič je viedel za rokav prijateljev, a ta je bil že slep in gluhi. Prebledel je in bliskoma kakor razjarjeni ris planil proti nasprotniku ter ga začel pestiti in suvati z nogami, kamor je prišlo. A Karl ga z močnim sunkom v prsi, vrže na tala, ga zgrabi za grlo in začne daviti. Priskočil je Pepič in še več drugih se je vrglo na Karla, da rešijo ubogega otroka. Ta se je pobral ves blaten in zmečkan in krenil jokaje domov, v tem ko so drugi pošteno klestili Karla za njegovo hudobijo.

Nevzdržljiv, krčevit Mihčev jok je privabil mater na hišni prag, ko se je približal.

»Mihec, Mihec!« je vzkliknila, »usmiljeni Jezus! Kaj ti je? Kakšen si? Kdo te je?« in ga je potegnila v hišo.

Dolgo se ni mogel potolažiti in pove-

dati, kaj se je zgodilo. Naposled je v pretrganih stavkih povedal vse.

»Moj Bog, še to! Še nedolžni otroci morajo trpeti radi pijanega očeta! Ubogo dete!«

Glasno je zahtela. Zajokala je tudi deklica. Vsi trije so jokali. Gorje je bilo veliko.

V tem zapazijo očeta, ki se je opotekal proti hiši. Prihajal je iz krčme.

Vsi trije so v grozi umolknili. Pijanec je zadel z ного v hišni prag, zgubil ravnotežje in padel.

»Jezus Marija!« je vpila mati. Otroka se prestrašita in zopet zajočeta.

Oče se vspne na vse štiri in se s težavo postavi na noge.

»Ka — aj je? — — — Mu — — — uzi-ka?«

»Sram te bodi, zgubljeni človek! Zdaj

bodo še otroke ubijali radi tebe! Ah, moj Bog! Kazen božja!«

»Ka — — — aj blevikaš, žena? Tiho — — — a vidva, kaj se de — — — ereta?«

»Tata, tata!« je z glasnim jokom spregovoril Mihec, »tata, tata zakaj — — ?«

»Tiho! Me boš ti kre — — gal, tudi ti? Kaj pravi bo — — — ožja zapoved? Spoštuj — — — a?«

Vsedel se je na stol, ki je zaječal pod njim. Ozrl se je motno okoli in se začel neumno smejati.

Mati je vzklopela, medtem ko sta otroka trepetala.

»Sram te bodi, živina neumna! Ves svet se ti smeje in še otroke zasramujejo in tepejo radi tebe!«

»Ka — — — aj? Kdo tepe? — — — Da! — — — Otro — — — oke treba tepiti — — — ker — — — ne spoštujajo — — — o, — — — očeta! — — — Ne — — — .«

»Tata, tata! Zakaj se pijanite?« mu pretрга besedo Mihec.

»Kdo se pi — — — jani? Čakaj! Te — — — te — — — in se hoče vzdigniti, da bi dečka udaril.

Mati mu zabrani in zakriči nadenj:

»No, živina! Ali ga niso dovolj natepli radi tebe?«

»Ka — — — aj? Radi mene?«

Žena mu je začela praviti, kaj se je zgodilo na vasi.

On je poslušal in debelo gledal. Videle se je, da ni razumel. Molčal je, strmel pred se, kakor da bi zbiral raztresene misli; tako je ostal.

Žena je šla za delom. Otroka sta tiho sedela pri ognjišču. Bila sta žalostna in potrta. Preveč sta razumela za svoja leta. Oče je naposled zadremal in začel smrčati. Tako je prešlo nekaj časa, kar nenadoma prifrči v hišo kamen in zadene Mihca v čelo. Ubogi otrok zarjove in se prime za glavo.

Deklica plane pokoncu in zakriči. Oče se zbudi, v tem ko mati preplašena pri-teče k ubogemu otroku, kateremu je kri curkoma lila po licu.

Vsi so bili pokonci in vpili, a hudobni Karl se je bil že urno odstrani in tekel proti domu, vendar ga je deklica na prvi mah zapazila. Povedala je mami, da je bil on.

Kaj so vse delali okoli ranjenca, si lahko vsak misli. Prizor je očeta popolnoma streznil. Zijal pa je vendar v neodumljivosti. K sreči je bila dečkova rana površna. Mama mu jo je oprala in zavezala in tako so se pomirili.

»No, kaj je bilo! Zakaj se je to zgodilo?«

lo?« je vprašal nekoliko bojzljivo oče.

Tedaj sta mu žena n otrok natanko razložila vso zgodbo na vasi in pojasnila, da je bil kamen posledek temu.

Oče je vse dobro razumel in postal ga je strahovito sram pred družino. Občutil je obenem silno žalost skupaj s toplu ljubeznijo do Mihca, ki je tako nedolžno trpel radi njega. Ubogi otrok se mu je zasmilil do dna duše. Vsedel se je zopet in molčal. Solze so mu zaigrale v očeh, krč mu je tiščal grlo, da ni mogel spregovoriti. Nenadoma skoči na noge, zagradi otroka in ga začne jokaje poljubl-jati in prositi odpuščanje. Potem se obrne k ženi in k deklici in prosí, naj mu za božjo voljo odpustijo vsi, in pred njimi slovesno priséže, da ne bo nikoli več pil. Bil je tako odločen in iskren, da se je vesela nada vzbudila v izmučenih sreih in so kmalu pozabili vso užito žalost in vse prestano trpljenje.

Oče se je streznil za pravo. Dogodek ga je globoko pretresel in zmordil. Vestno je držal storjeno obljubo. Nikoli ni več pil. Bog se je zopet usmilil trpečih sirot in povrnil nekdanji mir, skromno zadovoljnost in tiho vdanost v Njegovo sveto voljo.

Hvala mu večna!
(Nadaljevanje sledi.)

ZA NAŠE DELO

Parpravite shrambe za žito

Bula na sjerku

Tista je boljezen, ki uničuje pardjelak sjerka. Uniči lahko storž (panogla), listje, deblo an učasih tud korenino. Tam kjer pride tista boljezen se nardi velika bula, ki je učasih debela kot pest. Če pride boljezen na storž ratajo usa zrna zvita. U tisti buli je u začetku svetlosiva materija; ki potlé postane čarn prah (polvar). Kar tiste bule zazdrelejejo, počkajo an vjetar raznese tist polvar po okuolici an pade na tla. Kadar se zemlja kopa pride tist polvar še buj globoko, tam prežené zimó an lahko živi več ljet. Na spomladi, kar je toplo, tist polvar pože ne an vjetar spet reznese poganke. Če padejo tisti poganki na ranjene sjerkove liste se infetajo s tisto boljezenjo. Rane na sjerku pridejo zlo lahko kar se ga okopuje, osuje, po tuči al če ga objedo živali.

Tista boljezen se uniči takuo, de se u pravim cajtu izreže proč tiste bule, tuo se pravi odrjezat bule prej ko buodo poknele. Use tiste bule je trjeba spraviti na kup an zažgat. Sjerak je trjeba večkrat ogledat an nimar lepuo proč odrjezat tiste bule. Kjer je tista boljezen zlo razširjena se parporoča, de se ne gnoji s trišnim hljeuskim gnojem, zak bi se u taki zemlji zbuojšali kondicijoni za razvoj tistega polvarja, ki pouzročá boljezen.

Nabirajte zdravilne rože

Rata u časih, de vaše otročiče vije po trebuhu an par hiši ni nobednega zdravila, de bi mu ustavilo bolečine. Pridne matere an gospodinje pa lahko u poljetnem času naberejo kamilice (kamomila) an jih lepuo posušijo an spravijo za skuhat čaj kadar boli trebuh. Tud če bolijo ušesa al glava so dobri obkladki (impaki) od kamomile. Skuhajte rožice od kamomile, jih dobro stisnite an še vroče jih dejte u adán zaključek an potlé položite na uho al kjer boli.

Še kajšen tjezan imate čas, de nabere te lipovo cvetje. Iz tistega cvetja, ki ga muorate sušit u sjenci an na prastoru, kjer je dosti zraka (ajarja), buoste pozimi kuhali čaj, če vas bo martru kašej al dušilo u petu. Zlo pomaga, če daste u lipou čaj na mjesto cukerja kajšno žlico medu.

Tud na bezgovo (pokja) cvetje ne smijete pozabit. Kar je človek prehlajen je narbuojše zdravilo, de se prepoti (sudá)

Začela se je žetu an tud mlatenje ni daleč, zato je prou, de mislite že sada kakuo an kam buosta spravili žito, de se ne bo pokvarilo an de ga ne buodo uničili škodliuci.

Predusem je trjeba gledat, de je žitno zrno živo, de diha, an de se, kar njema več hrane od zunaj, hrani samo od sebe. Zatuo postaja žito nimar buj majhno an lahko. Sami ste sigurno že videli, de ste napunili skrambo do roba an nitro potlé ni bla več pouna. Gledat muorate, de bo žito skranjeno u zlo suhlih an hladnih prastorih. Zrno je zadost suho, če nima več kot 11 do 15 par stuo vlage (umiditat). Par venči vlagi žito ušafa mufo. Žito naj se darži na tleh u ne previč debelih plasteh an ga je trjeba večkrat premješat.

Veliko škodo djelajo tud žitu razni škodliuci: drobne uši, žitni žuški, gosenci, metuljčki, miši an drugi. Usi tisti škodliuci žito pojedajo an ga uničujejo. Trjeba je zatuo use žitne skrambe, prej ko buoste notar spravili žito, dobro dižinfetát. Ostanke starega žita ne pustite več ležat u skrambi ampa ga muorate ponucat, zak tam notar so se zaređili molli.

Prej ku žito spravite ga muorate očistit, de proč odpravite pleve, zdroblijeno zrnje an pleveu. Žito je trjeba tud dobro presušit an ga daržat dougo časa na su-

hem an hladnem prastoru. Zračiti (mu ajar dat) ga muorate samuo takrat kadar je sicer od zunaj buj suh kakor u skrambi. Dotuod, ki žito ni zadost suho ne smijejo bit plasti debele. Ponavadi luja an avošta se darži žito u 20 cm. debelih plasteh, ki jih je trjeba ankrat na tjezan premješat; setemberja an otuberja u adnim metru visokih plasteh an jih premješat ankrat na tjezan; od novemberja, do februarja u plasteh do 120 cm. an jih premješat usakih 14 dni; marca mjesca u 100 cm. visokih plasteh an premješat ankrat tjezensko; aprila u 80 cm. an premješat dvakrat na tjezan; od maja do luja pa u 60 cm. visokih plasteh an mješat dvakrat po tjezan.

Ker je od pravilnega skranjevanja odvisno kakšno sjeme si buosta ohranil za drugo ljezo, muorta zlo gledat na use tuo kar smo vam tle napisal.

Zajčjereja

Prej ko buoste kupil zajce za rejo, muorate poskarbjet za prastor, kjer jih buoste daržal. Vjedeti muorate, de se boju zajci lepuo redil samuo takrat, če živijo na frišnem ajarju, če se zadost gibljejo an če stojijo u takih prastorih, kjer je zadost svetlobe (luči) an de ni prepina. Skarbjet je trjeba za suho ležišče, kar se doseže s tjem, de se scaunica hitro odteka. Zajci naj boju zavarovani pred dežam, vjetrom an vročino.

Najljeuš se ridijo tisti zajci, ki živijo na prostem, na primer kot u ograjenem prastoru, a tuo je zlo težkuo, ker ne bi mogu ločit samico od samcuu, niti odbjerat plemenskih zajceu kar se parijo. Tud u primeru boljezni ne bi mogli ločit bounih zajceu od zdravih. Torej zak je tuo zlo težkuo je trjeba nardit take zajčje hljeučke, kjer zajce lahko kontroliramo. Hljeučki naj buodo nareti takuo, de ne boju za razvoj an zdravje živali škodljivi. Naj buodo zadost veliki, močni an pokriti. Zajci muorajo bit nimar na suhem podu, scaunica se muora stalno odtekat. Stojijo naj na ajarju u sjenci an na takem prastoru, kjer ne piha vjetar.

Hljeučke lahko nardite sami. Se rakomandá djelát takuole velike hljeučke:

cm.	Velike rase zajceu	Srednje rase	Male rase
širokuost	100-120	80	60
visokuost	65	65	50
globokuost	80	80	80

Djelo u sadounjaku

Drevje, ki je zelo pouno sadja, je trjeba podprjet z dobrimi kolí. Tiste kolé je trjeba parvezat takuo tardnuo, de jih ne podere vjetar.

U tjem mjescu lahko začnete z okulacijo na živo oko.

Ta mjesec muorate še ankrat škropit sadno drevje, de uničíte škodliuce.

... u kjeti

Zadnji cajt je, de pretožite vino. Gorkuota vinu škodo djela, zatuo je trjeba daržat kjet nimar dobro zaparto, čisto an je dobro, de večkrat zažgete malo žvepla notar. Sodi naj boju nimar pouni, zatuo zalivajte usak tjezan z dobrim, čistim an zdravim vinom. Tud prazne sode je trjeba večkrat zakadit z dimom.

Sadá je čas, de daste vino u butilke. Par tistem djelu muorate dobro gledat, de pride vino manj ku se muore u dotik z ajarjam. Od časa do časa pogleđete, če so sodi zaliti do varha. De se ne bo vino pokvarilo mu dodajte na usak hektoliter od pet do deset gramou bisulfitá. Potrjebno je tud, de u hladnih urah dajete ajar vinski kleti.

Umivajte kravam vime

De se kravam vime ne umaže z blatom an scaunico, muorate skarbjet, de bo stelja nimar čista an suha. De pa ostane stelja pod živino čista an suha, je trjeba, de živinsko blato spruot proč poberete izpod živine an mokro steljo pokrijete s suho. Pred usako muožu pa muorate umit vime, pa čeglh ni umazano. Vime se muora umivat z mlačno vodo an potlé ga je trjeba osušit z mehko ruto, zak drugač razpoka koža an je nagobarno, de se uname (se inflamá).

Menjava denarja

Zlata šterlina	6675
Napoleon	5725
Dolar	630
Sterlina karta	1690
Švicarski frank	147
Belgijski frank	12
Francoski frank (100 fr.)	155
Avstrijski šiling	25
Zlato po gramu	750
Srebro po gramu	18

Odgovorni urednik: *Tedoldi Vojmtr*
Založnik: »Matajura d. z o. z.«
Dovoljenje videmskega sodišča štev. 47 z dnem 26.7.1950
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

	Po kg.	
Krave	L. 210 do	230
Voli	» 240 »	260
Janice	» 255 »	275
Ovce	» 155 »	170
Kozé	» 90 »	100
Kozličí	» 395 »	420
Jarta	» 330 »	355
Praseta	» 200 »	210

ZIVINA ZA REJO

	Po glavi	
Krave mlekarice	L. 145000 do	190000
Janice breje	» 145000 »	180000
Praseta za rejo	» 7000 »	8500

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

	Po kg.	
Kokoši	L. 650 do	700
Piščanci	» 750 »	800
Race	» 525 »	675
Purani (dindje)	» 550 »	600
Zajci	» 275 »	295
Cibeta	» 120 »	250
Jajca usako	» 28 »	32

ZITARICE

	Po kuintalu	
Ušenica	L. 7700 do	7800
Sjerak	» 5680 »	5770
Ušenična moka	» 8400 »	9500
Sjerkova moka	» 7250 »	7350
Ušenični otrobi	» 5150 »	5300

GRADBENI LES

	Po kubičnem m.	
Bukovi hlodi	L. 15000 do	16000
Orjevovi hlodi	» 17000 »	18500
Čerješnovi hlodi	» 17000 »	18000
Smrkjevi hlodi	» 15500 »	16250
Kostanjevi hlodi	» 15000 »	16000
Jesenovi hlodi	» 18500 »	20500

DARVA

	Po kuintalu	
Bukove darvá suhe	L. 780 do	850
Bukove darvá surove	» 600 »	675
Mehke darvá	» 500 »	580
Bukovo oglje	» 3000 »	3200

SADJE AN ZELENJAVA

	Po kg.	
Čerješnje	L. 80 do	90
Špargelni	» 280 »	350
Grah	» 80 »	90
Špináče	» 20 »	50
Krompir	» 30 »	35
Solata	» 45 »	60
Redič	» 45 »	60

SER AN MASLO

	Po kg.	
Mlekarliško maslo	L. 1000 do	1115
Domače maslo	» 900 »	950
Ser čez 2 mjesca star	» 475 »	500
Ser do dva mjesca star	» 640 »	700

Ljudska pravljica: Mati božja beži z Jezuščkom v Egipt

Mati božja beži z Jezuščkom v naročju v Egipt. Zasludujejo jo barbari, ker ho-

čejo umoriti božje dete Ko pride Marija iz gozda vidi kmete, ki sejejo pšenico. Ne

vé kam bi se skrila in zato prosí božje pomoči. Zgodí se čudež. Kar naenkrat

zraste iz komaj posejanega žita, lepa in visoka pšenica in Mati božja se skri-

je ne da bi jo opazili njeni zasledovalci. Tedaj barbari povprašajo kmete, če so

videli iti mimo Mater božjo. Eden izmed kmetov odgovori, da je videl neko ženiko

z otrokom v naročju, a takrat, ko je sejel pšenico ne pa sedaj ko jo žanje.

Barbari vedoč, da je od setve do žetve moralo preteči precej časa in da je Ma-

rija lahko napravila že dosti poti, se vrnejo razkačeni na svoje domove. Ma-

rija se srečno reši, nadaljuje svojo pot in v miru doji svoje dete.